

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 391-1916)

Originalt emne

Boligforhold

Bolignød (Husvilde)

Brændsel

Fagforeninger

Fastsættelse af Prisen paa Grunde

Foranstaltninger i Anledning af Krigen og Dyrtiden

Foreninger

Jorder

Kommunale Foranstaltninger i Henhold til Dyrtidslovene

Prioritetsforhold

Uddrag fra byrådsmødet den 19. oktober 1916 - side 26

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 391-1916)

Indstilling fra Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse om at foretage følgende gende Ændringer i de sædvanlige Salgsvilkår for saa vidt angaar Grundene Vest for Trepkasgade:

"Naar Købekontrakt oprettes inden 1. Januar 1917, og Bebyggelse straks paabegyndes, og Ejendommen indrettes med 2 Værelser Lejligheder, fritages Køberen for Rente og Afdrag i 2 Aar fra 11. December 1916".

Møller fremsatte Forslaget med Bemærkning om, at det var foranlediget ved Udvalgets Lyst

til at søge at afhjælpe Bolignøden. Den foreslaaede Indrømmelse var en Lempelse, der betød noget, saa man kunde ikke tænke andet, end at Haandværkerne vilde gribe til med Begærlighed. Forhaabentlig vilde Borgmestrene forstaa, at Tiden nu var inde til at tage fat, for hverken Materialierne eller Grundene blev næppe billigere.

Simonsen skulde indrømme, at Forslaget gav større Lempelser end det Tilbud til Haandværkerne, som Byraadet vedtog i Sommer, men alligevel vilde det næppe være i Stand til at fremme Byggeriet væsentligt. Det kunde anses for givet, at der kun blev Tale om de mindre kapital- stærke Haandværkere, og selv om Rente- og Afdragsfrihed i 2 Aar maatte kaldes en god Lempelse, saa opvejede den dog ikke nær Stigningen i Materialepriserne. Man kunde derfor ogsaa gaa langt længere ud med Lempelser for nye Ejendomme, uden at de tidligere byggede Ejendomme kunde blive trykkede af Konkurrencen. Dersom man virkelig vilde animere Haandværkerne til at bygge, vilde man sikkert blive nødt til at anbringe Købesummen i 3. Prioritet, hvad der heller ingen stor Risiko var ved, thi skulde Kommunen endelig blive nødt til at overtage enkelte Ejendomme, vilde Bekostningen alligevel ikke blive saa stor, som hvis man stadig maatte bygge Barakker. Taleren havde hellere set, at Kommunen selv havde begyndt at bygge, men da han var klar over, at Byraadets Flertal ikke gik med til det, vilde han henstille, at man for Arbejderboligers Vedkommende lod Grunden staa i 3. Prioritet.

Jakob Jensen mente, at man ved stadig at tale om større og større Lempelser opnaaede at forhale Byggeriet i Stedet for at fremme det, idet Haandværkerne jo næppe tog fat, saa længe de kunde haabe paa yderligere Lempelser Hvorvidt man skulde lade Grunden blive staaende i 3. Prioritet, maatte komme an paa, hvorlangt der blev gaaet op med Taksationssummen. Man havde jo iøvrigt haft nogen sørgelig Erfaring med Hensyn til at sætte Kommunens Penge for langt ud, f. Eks. ved Marselisborg Skole. Hellere end at sætte Grunden i 3. Prioritet maatte man bygge selv. Taleren henstillede at vedtage Forslaget, som det forelaa, saa kunde man altid se, hvorledes det virkede. Det var ikke nogen lille, men tvært imod en meget stor Indrømmelse, det gik ud paa, saa det vilde sikkert faa adskillig Betydning.

Mousten troede. Haandværkerne vilde bygge eller lade være dermed, uanset hvad der blev sagt i Byraadet, da de selv nok kunde bedømme, hvad Indrømmelsen var værd. Taleren ansaa den foreslaaede Indrømmelse for utilstrækkelig og mente, at man maatte gaa anderledes vidt, hvis man vilde opnaa noget virkelig Da det gjaldt om snarest muligt at faa

Byggeriet i Gang, burde man ikke sætte Fristen til 1. Januar, men kun til 14 Dage, og endvidere burde man vedtage at sætte Grunden i 3. Prioritet.

Møller ansaa 14 Dage for en vel kort Frist. Hvorvidt man skulde gaa til at sætte Grunden i 3. Prioritet, maatte bero paa, hvor høj 1. Prioriteten var. Taleren henstillede at vedtage Forslaget, saaledes som det var.

Christensen bemærkede, at Forslaget noget gik i den Retning, Taleren tidligere havde gjort sig til Talsmand for. Det vilde have været ønskeligt, om man kunde have givet Rente- og Afdragsfrihed i en noget længere Tid f. Eks. i 4 Aar, men Taleren skulde dog ikke stille noget Forslag i saa Henseende. Dersom Bygherrerne ikke vilde tage fat efter de nu foreslaaede Lempelser, maatte Kommunen selv gribe ind, og Fristen maatte højst være 3 Uger. Taleren henstillede, at man i Stedet for at give Tilladelse til at indrette Kvistlejligheder gav Lov til at bygge Ejendommene med Mansard, hvilket utvivlsomt vilde forøge Lysten til at bygge.

Marthin Hansen troede ikke, Kommunen vilde løbe nogen Risiko ved at sætte Grunden i 3. Prioritet, medens en saadan Indrømmelse ganske sikkert vilde fremme Byggeriet.

Mikael Johansen var meget forbavset over, at Hr. Marthin Hansen som Leder af et Pengeinstitut kunde tilraade Kommunen at sætte sine Penge i 3. Prioriteter. Taleren vilde anbefale Forslaget, saaledes som det forelaa, idet han fandt, at det betød en betydelig Indrømmelse. For Øjeblikket var Kreditforeningen tilbøjelig til at give ret store Laan, og skulde Tiden blive daarligere, kunde der jo nok være Tale om at indrømme endnu et Aars Rente- og Afdragsfrihed, men en Kommune burde ikke indlade sig paa at sætte sine Penge i 3. Prioritet.

Simonsen kunde ikke se, at der skulde være nogen større Risiko ved at tage 3. Prioriteten, naar Taksationen ellers var fornuftig, og naar det kun blev for Ejendomme med Smaalejligheder. Taleren henstillede til Udvalget at overveje, om man ikke kunde gaa til denne Indrømmelse, hvis der ikke i Løbet af 14 Dage -3 Uger kom Byggetilbud paa Grundlag af den nu foreslaaede Lempelse.

Jakob Jensen fandt det morsomt at høre Hr. Marthin Hansen anbefale Byraadet at sætte Kommunens Penge i 3. Prioritet, naar Hr. Marthin Hansen som Regel kun gik med til at sætte Sparekassens Penge i 1. Prioritet. I denne Forbindelse vilde Taleren minde om, at Arbejdersparekassen var mellem de Pengeinstitutter, der trods Moratorieloven havde sat

Renten for Laan i faste Ejendomme op med $\frac{1}{2}$ %. Skulde der gøres store Indrømmelser, maatte man ogsaa fastsætte Lejeafgiftens Størrelse.

Marthin Hansen var overbevist om, at man ikke listede Folk til at bygge ved Hjælp af det Forslag, der forelaa fra Udvalget, men kun ved at sætte Grunden i 1. Prioritet.

Mousten foreslog at sætte Fristen til 3 Uger.

Møller vilde paa Udvalgets Vegne fastholde Forslaget, saaledes som det forelaa.

Indstillingen vedtoges.

Fra Forretningsudvalget for Arbejdernes Fællesorganisation forelaa følgende paa et Møde den 13. Oktober 1916 i Arbejdernes Forsamlingsbygning angaaende Bolignøden og Arbejdernes Forsyning med billigt Brændsel ved kommunal Foranstaltning vedtaget Resolution: "En Forsamling af ca. 1200 Mænd og Kvinder, der Fredag den 13. Oktober 1916 er samlet til offentligt Møde i Arb. Forsamlingsbygning i Amaliegade for at drøfte Dyrtiden, særlig med Henblik paa Bolignøden og Arbejdernes Forsyning med billigt Brændsel (Kul og Kokes) ved kommunal Foranstaltning, vedtager at henstille til Aarhus Byraad at tage Boligspørgsmaalet op til fornyet Drøftelse.

Da man anser det for Kommunens Pligt at skaffe husvilde Familier Bolig til en rimelig og overkommelig Leje, opfordres Byraadet til enten i Lighed med Københavns Kommune at lade Kommunen snarest muligt opføre Huse med mindre Lejligheder i saa stort et Antal, som Bolignødens Afhjælpning kræver, da det ellers kan befrygtes, at der til Foraaret vil blive en Mængde husvilde Familier i Byen, - eller at yde private, der vil bygge paa Kommunens Grunde, saadanne Begunstigelser eller Lettelser, at Opførelsen af Huse med Lejligheder, passende for Arbejdere, kan forventes paabegyndt, f. Eks. gennem Rente- og Afdragsfrihed i nogle Aar for Købesummer for Grunde, hvis Bebyggelse er paabegyndt inden en nærmere bestemt kort Tidsfrist.

Hvor det kan fremme Tilvæksten af Arbejderboliger, bør Bygningsvedtægten anvendes saalempeligt som muligt. Stat og Kommune bør i størst mulig Udstrækning støtte Foreninger og Selskaber, der vil opføre Arbejderboliger.

I Tilslutning til foranførte udtaler Forsamlingen sit bestemte Ønske om, at Byraadet overfor de husvilde Familier ved foranstaaende Flyttedag træder hjælpende til og paa den bedste og mest forsvarlige Maade fremskaffer Husly til disse.

Endvidere udtaler Forsamlingen:

For at mildne Dyrtidens Tryk for den ubemidlede Del af Befolkningen opfordres Byraadet til at benytte Dyrtidsloven i fuld Udstrækning og bevilge de nødvendige Penge til, at Familier - og da særlig Familier med mange Børn - hvis Indtægter ikke overstiger 2500 Kr. aarlig, kan faa Brændsel til samme Pris, som der fastsættes for Kul og Kokes, leveret gennem Kommunernes Kulkontor til ubemidlede.

Endelig opfordres Byraadet til snarest at oprette et kommunalt Køkken, hvorfra Maden leveres til den billigst mulige Pris og i hvert Fald højst til den Pris, den koster at fremstille."

Da de i Resolutionen anførte Spørgsmaal med Undtagelse af Brændselsspørgsmaalet behandledes under andre af Dagsordenens Punkter, drøftedes kun Brændselsspørgsmaalet under nærværende Punkt.

Simonsen mindede om, at Byraadet, da Brændselsspørgsmaalet sidst blev behandlet, var enig om, at de alderdomsunderstøttede, de fattigunderstøttede og de, der fik af Hjælpekassen, ikke skulde regnes med ved Uddelingen af de kommunale Kul, som skulde fordeles uden Avance. Det var tillige den Gang blevet nævnt, at man vilde faa 5000 Tons Kul og Kokes, som kunde leveres Forbrugerne for henholdsvis 3 Kr. 50 Øre, maaske 4 Kr., og 2 Kr. 70 Øre pr. hl. Hensigten med det offentlige Mødes Krav var, at mange flere end de ca. 2500 Familier, der kunde blive forsynet af de 5000 Tons Kul og Kokes i de første 4 -5 Maaneder, skulde kunne faa Brændsel til en rimelig Pris ved Kommunens Foranstaltning, idet der, hvis kun 2500 Familier skulde forsynes, kun vilde blive Tale om Folk med Indtægter op til 13-1400 Kr., skønt det vilde blive meget vanskeskeligt for Folk med Indtægter op til 2500 Kr. at skaffe sig Brændsel med de nuværende meget høje Priser. Skulde man naa til, at alle Familier med under denne Indtægt kunde faa en Rabat af 1 Kr. 25 Øre pr. hl., vilde der antagelig blive Tale om ca. 7000 Familier, og der vilde altsaa kræves et ikke helt lille Beløb. Dyrtidsloven blev imidlertid forlænget til 1. Januar, og man vilde dels med dels uden Ministeriets Samtykke kunne anvende et Beløb, der svarede til 12 Kr. pr. Indbygger. Men selv om man holdt sig til den bestaaende Lov, der gjaldt til 1. November, vilde man endnu uden Ministeriets Samtykke kunne anvende over 300000 Kr. og yderligere med saadant Samtykke 90000 Kr., saaledes at der endnu kunde opkræves ca. 400000 Kr. i Ekstraskat hos de velhavende og uden at bebyrde Indtægter paa hverken 4 eller 5000 Kr., idet Byraadet selv bestemte Grænsen. Naar alle Rigsdagens Partier havde stillet Loven til Kommunernes Raadighed, vilde det være uforsvarligt, ikke at benytte

den. Hele Summen burde derfor opkræves og anvendes til Brændsel og andre Foranstaltninger, der kunde komme den halvsultende Del af Befolkningen tilgode.

Formanden meddelte, at der var Undersøgelse i Gang om, hvad det pekuniært vilde betyde at gaa til en Indtægtsgrænse paa 2500 Kr. med Hensyn til Uddeling af billigt Brændsel.

Møller var ikke nogen stor Ynder af Resolutioner. Man havde nu faaet Udførselstilladelse for de 3000 Tons Kul, som antagelig kunde være her i Slutningen af Maaneden. Taleren kunde ikke anbefale, at Kommunen paatog sig en egentlig Udgift i Anledning af Brændselsforsyningen. I København havde man ordnet Sagen saaledes, at kun Familier med Børn fik billige Kul og kun 12. hl. hver. Dersom man her ligeledes kun vilde give hver Familie 12 hl, vilde Kvantaet strække til, da næppe ret mange flere end 4000 Familier vilde have Brug for denne Hjælp. Med Hensyn til Kokes var der forskellige Vanskeligheder, idet det kneb med at skaffe Udførselstilladelse, foruden at Fragtnævnet havde sagt, at det ikke vilde give samme Fragtgodtgørelse paa Kokes som paa Kul. Det hele gik antagelig nok i Orden, og man vilde saa om 7-8 Dage faa 1100 Tons Kokes, hvoraf de 200 Tons dog skulde afgives til andre, saaledes at man selv fik 900 Tons, og de 66 2/3 % fik man vel ogsaa. Yderligere kunde man saa i December vente 1100 Tons Husholdningskul. Det vilde næppe være heldigt at skynde sig med at paalægge Ekstraskat, hvis det ikke var absolut paakrævet, da de, der havde nogen Indtægt, havde Skatter nok i Aar.

Jakob Jensen vilde finde det mindre praktisk at sætte en bestemt Indtægtsgrænse, som ikke maatte fraviges. Det kunde jo nemlig meget vel tænkes, at en Familie med f. Eks 2600 Kr. i Indtægt var langt ringere stillet end en Familie med f. Eks. 2300 Kr. i Indtægt. Der maatte ved Uddelingen af Kul og Kokes langt hellere tages et skønsomt Hensyn, ligesom der ogsaa burde tages Hensyn til, hvilke Kilder Indtægten skrev sig fra.

Mikael Johansen var meget forbavset over, at Hr. Simonsen vilde tale om disse Forhold i Dag, da han dog vidste, at de blev overvejet i Udvalget. Det var grimt at betegne den store, hæderlige Arbejderstand som halvsultende, og det var ogsaa ganske ufortjent. Men skulde Arbejderne klage, var der mange andre, der kunde have Grund til Klage; mange Smaakøbmænd og Smaahaandværkere, Embedsmænd og Funktionærer havde langt mindre Indtægt end Arbejderne. Taleren fandt, at Hr. Simonsens Parti barde gaa i Spidsen med Hensyn til at sætte Gagerne op i denne Tid, men det var nok langt fra Tilfældet. Alle vidste, at der var stærk Tilbøjelighed til Udflytning i denne Tid, saa man burde saa vidt som muligt søge at undgaa Ekstrabeskatning. Der var ingen, der havde klaget over den

Dyrtidsordning, Kommunen havde truffet, saa man skulde ikke selv skabe Utilfredshed.

Simonsen kunde ikke indse, at der skulde ligge nogen Fornærmelse i at sige, at en Del af Befolkningen halvsultede. Hr. Mikael Johansens Indignation over Talerens Udtalelse var vel ogsaa nærmest en Spøg. Spørgsmaalet var, hvem man skulde ynke mest, enten de større Skatteydere med 5-6000 Kr. i Indtægt, eller Familier med flere Børn og under 2500 Kr. i Indtægt. Man behøvede ikke at drøfte Indtægtsgrænsen, Hovedsagen var, om man vilde gaa med til at yde billigt Brændsel til alle dem, der trængte dertil, og lade de velhavende betale. Det vilde være meget beklageligt, om man ikke havde Ordningen i Stand til Slutningen af Maaneden, naar Kullene kom, da det jo allerede var koldt, og mange frøs, fordi de ikke kunde skaffe sig Brændsel. Man maatte være forberedt paa, at adskilligt flere end 5000 Familier vilde trænge til Brændselshjælp.

Møller henstillede endnu i Aften at enes om, at Familier uden Børn ikke skulde have Del i den billige Brændsel. Da der ingen Plads var paa Belysningsvæsenet, vilde det maaske nok være heldigt at lade Importørerne uddele Kullene til de ubemidlede til en bestemt Pris og med 1 Kr. 25 Øre i Rabat pr. hl, som Kommunen betalte. Det var ikke sagt, at nogen kom til at fryse, fordi Kullene ikke blev disponible straks, eftersom de fleste sikkert havde Raad til at købe et Par hl Kul eller Kokes.

Mousten vilde anse det for meget urigtigt at vedtage noget nu, idet man jo havde overdraget et Udvalg at komme med Forslag. Taleren maatte derfor fraraade, at man vedtog Hr. Møllers Forslag. Ogsaa Diskussionen kunde uden Skade været sparet, til Udvalgets Forslag forelaa.

Jakob Jensen kunde ganske slutte sig til Hr. Moustens Forslag om at vente med at stille Forslag, til Udvalget havde afgivet sin Indstilling. Hvis Kuluddelingen kunde foregaa fra Kommunen, vilde det være heldigst, da man ved at overdrage den til enkelte handlende vilde skabe disse en ny Kundekreds.

Resolutionen toges til Efterretning, idet de paagældende Spørgsmaal var behandlede under Dagsordenens andre Punkter.